

protocol
**toediening
geneesmiddelen
(ziekte & medisch
handelen)**

Opgemaakt door
kwaliteit

Doelgroep
Pedagogisch medewerkers, locatiemanagers

Ingangsdatum
Maart 2018

Versie 4.0

colofon

protocol toediening geneesmiddelen (ziekte en medisch handelen)

In dit protocol staat de werkwijze bij zieke kinderen in de kinderopvang en medische handelingen in de kinderopvang. Dit protocol volgt de richtlijnen van de wet BIG, die ook in dit protocol wordt toegelicht.

Doelgroep: **Pedagogisch medewerkers, locatiemanagers**
 Versie: **4.0**
 Ingangsdatum: **maart 2018**

Opslagplek: **Map 3: protocollen**
 Bijbehorende documenten: **Informatie voor ouders: kinderen en ziekte
 Overeenkomst toediening geneesmiddelen
 Afspraken auto-injector
 Formulier koortsstuipen**

Met vragen over dit document kun je terecht bij je kwaliteitsmanager

Overzicht wijzigingen

- Het beleid en de gewenste handelswijze zijn hetzelfde als in de vorige versie, de wijze waarop dit is omschreven is vereenvoudigd qua taalgebruik.
- De titel van dit document is aangepast van "protocol toediening geneesmiddelen" in "protocol toediening geneesmiddelen (ziekte en medisch handelen)" omdat het protocol niet alleen over geneesmiddelen gaat. Zo kunnen medewerkers informatie makkelijker vinden.
- De opbouw van de informatie is gewijzigd:

Onderwerp	Plaats in versie 1.0	Plaats in versie 2.0
Werkwijze bij zieke kinderen	Apart document	Hoofdstuk 1
Infectieziekten op de kinderopvang	Apart document	Hoofdstuk 1
Wetgeving geneesmiddelen en medisch handelen	Hoofdstuk 1	Hoofdstuk 2
Voorbeelden voorbehouden handelingen	Bijlage A	Hoofdstuk 2
Werkwijze bij toedienen geneesmiddelen	Hoofdstuk 2 en 4	Hoofdstuk 3
Overzicht stappen toedienen geneesmiddelen	Bijlage B	Hoofdstuk 3
Werkwijze bij calamiteiten	Hoofdstuk 4	Hoofdstuk 3
Werkwijze bij voorbehouden/risicovolle handelingen	Hoofdstuk 3	Hoofdstuk 4

Overzicht wijzigingen na versie 2.0

- tekstuele aanpassingen

Overzicht wijzigingen versie 4.0 2018

- Inleiding toegevoegd met hierin waarom, wat en hoe van het protocol
- Checklist zelfbeoordeling voor pedagogisch medewerker toegevoegd

inhoudsopgave

1. Inleiding	4
Waarom bestaat dit protocol?	4
Wat wordt er beschreven?	4
Hoe kan dit protocol worden gebruikt?	4
Checklist	4
2. zieke kinderen op locatie	5
kind wordt ziek op het kindercentrum	5
kind wordt ziek/niet fit gebracht	5
Te ziek voor de kinderopvang.....	5
Fit genoeg voor de kinderopvang	5
infectieziekten op het kinderdagverblijf	5
3. wetgeving over medische handelingen	6
wet BIG	6
4. toedienen geneesmiddelen op locatie	7
stappenplan toediening geneesmiddelen	7
Zelfzorgmiddelen op locatie	7
Paracetamol.....	7
handelswijze bij calamiteiten	8
5. voorbehouden/risicovolle handelingen op locatie	8
kinderen met diabetes	8
anafylaxie en het gebruik van de auto-injector	8
koortsstuipen en rectiole	9
6. Checklist voor zelfbeoordeling	10

1. Inleiding

Waarom bestaat dit protocol?

Het protocol beschrijft de werkwijze hoe we omgaan met zieke kinderen en medisch handelen in de kinderopvang zodat ouders en pedagogisch medewerkers hiermee bekend zijn en weten wat te doen in geval van ziekte en medisch handelen bij kinderen. In het pedagogisch beleidsplan wordt verwezen naar dit protocol.

Wat wordt er beschreven?

In het protocol wordt uitleg gegeven of een ziek kind wel of niet naar het dagverblijf kan komen en welke factoren hierbij van belang zijn. Daarnaast wordt uitleg gegeven over het wel/niet geven van geneesmiddelen middels een stappenplan. Ook wordt uitgelegd wat medische, voorbehouden en risicovolle handelingen zijn en wat hierover in de wet wordt gezegd.

Hoe kan dit protocol worden gebruikt?

Door het protocol goed te lezen en de stappen te volgen die worden beschreven kan er op een juiste manier gewerkt worden. Hierbij zijn de formulieren (overeenkomst toediening geneesmiddelen, afspraken anafylaxie en auto-injector en afspraken koortsstuipten) die bij het protocol horen belangrijk en dienen op de groep aanwezig te zijn.

Checklist

Aan het einde van het protocol vind je een zelfbeoordelingschecklist. Op deze manier kun je checken of je voldoende op de hoogte bent van dit protocol.

Ten behoeve van de leesbaarheid zal in dit protocol worden gesproken van 'pedagogisch medewerker' voor zowel de mannelijke als de vrouwelijke vorm en van 'wij', als zijnde Smallsteps. Daar waar 'zij' staat dient 'hij/zij' gelezen te worden en daar waar gesproken wordt van 'ouders', dient 'ouders/verzorgers' gelezen te worden. Met de term 'kinderopvang' bedoelen we de opvang in het kinderdagverblijf of BSO.

2. zieke kinderen op locatie

In de kinderopvang hebben we soms te maken met ziekte van kinderen. In dit hoofdstuk is beschreven hoe men hiermee omgaat op de kinderopvang.

kind wordt ziek op het kindercentrum

Kinderen kunnen gedurende de dag ziek worden. Omdat symptomen van ziekte bij kinderen snel kunnen wisselen en/of verergeren is het belangrijk alert te blijven en in goed overleg met ouders te bepalen hoe er gewerkt wordt.

Als een kind symptomen van ziek worden vertoont, wordt er telefonisch contact gezocht met één van de ouders voor overleg. De symptomen worden voorgelegd aan de ouder en samen wordt er gekeken naar de volgende stappen. Opties zijn:

- Het kind blijft voorlopig op de kinderopvang en de ouder wordt regelmatig op de hoogte gehouden.
- Het kind wordt opgehaald door de ouder.

In dit laatste geval gebeurt dit ophalen in overleg. Als een kind zich erg ziek voelt kan het wenselijk zijn dat hij of zij zo snel mogelijk opgehaald wordt, maar soms kan een kind ook nog even mee in het dagritme voordat ouders het kind komen ophalen.

kind wordt ziek/niet fit gebracht

Een kind dat ziek is en toch naar de kinderopvang wordt gebracht kan niet altijd de zorg krijgen die het nodig heeft.

Te ziek voor de kinderopvang

Als een kind zo ziek is dat het niet mee kan doen met het dagritme is het raadzaam om een kind thuis te verzorgen. Niet mee kunnen draaien met de groep is onprettig voor een kind en bovendien is het voor de pedagogisch medewerkers soms onmogelijk om hun aandacht te verdelen tussen het zieke kind en de andere kinderen in de groep. Ouders kunnen hier meer over lezen in het document "Kinderen en ziekte". Als een kind beter thuis verzorgd kan worden leggen pedagogisch medewerkers aan ouders uit waarom dit zo is.

Fit genoeg voor de kinderopvang

Als kinderen niet helemaal fit naar de kinderopvang komen, maar nog wel mee kunnen doen met het dagritme hoeft dit geen probleem te zijn. Wel is het aan te raden een kind in een dergelijke situatie extra in de gaten te houden. Indien nodig wordt contact opgenomen met de ouders om te overleggen.

Vraag de ouder bij het brengen wel of zij het kind paracetamol toegediend hebben. In dat geval vraagt dit extra alertheid van de pedagogisch medewerker aangezien paracetamol symptomen kan onderdrukken en het kind dus ernstiger ziek kan zijn dan op grond van zijn/haar gedrag verwacht wordt.

infectieziekten op het kinderdagverblijf

Als een kind een besmettelijke ziekte heeft, bijvoorbeeld waterpokken of een ontstoken oog, kan de rest van de groep worden besmet. Dit is vervelend, maar kan niet altijd worden voorkomen. Sommige ziektes zijn immers al besmettelijk voordat er symptomen optreden. In andere gevallen kunnen de pedagogisch medewerkers verspreiding voorkomen door een goede hygiëne. Zie hiervoor de "werkafspraken gezondheid".

Lang niet alle kinderen waarbij een infectieziekte geconstateerd is door de huisarts, hoeven van de kinderopvang geweerd te worden. Wel is het belangrijk rekening te houden met kinderen die extra risico lopen om ziek te worden, wanneer er infectieziekten geconstateerd zijn. Hierbij gaat het met name om chronisch zieke kinderen of kinderen met een stoornis in de afweer. Daarnaast kunnen enkele infectieziekten gevaar opleveren voor zwangere vrouwen. Op het moment dat er door een ouder melding wordt gemaakt van een

infectieziekte, wordt dit gemeld aan de locatiemanager zodat deze kan overleggen met de kwaliteitsmanager en de GGD over wat er eventueel gecommuniceerd moet worden. Wij volgen hierin de richtlijnen van de GGD t.a.v. infectieziekten en deze zijn terug te vinden in de volgende publicaties van het RIVM:

[informatie over infectieziekten voor kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en buitenschoolse opvang](#)

3. wetgeving over medische handelingen

In de kinderopvang komt het voor dat er medische handelingen nodig zijn tijdens opvanguren. Dit kan gaan om medicatie toedienen, maar bijvoorbeeld ook het toedienen van een auto injector (epi-pen). Bij het uitvoeren van deze handelingen is het belangrijk dat medewerkers zich aan de wet houden.

wet BIG

In de wet BIG staat dat bepaalde medische handelingen alleen door specifieke beroepsgroepen (zoals artsen, verpleegkundigen) mogen worden uitgevoerd. Deze handelingen worden voorbehouden handelingen genoemd. Voorbeelden van voorbehouden handelingen zijn:

- Heelkundige handelingen
- Verloskundige handelingen
- Endoscopieën
- Catheterisaties
- Injecties
- Puncties
- Narcose
- Het gebruik van radioactieve stoffen en ioniserende straling
- Cardioversie
- Defibrillatie
- Electroconvulsieve therapie
- Steenvergruizing
- Kunstmatige fertilisatie

Pedagogisch medewerkers en locatiemanagers mogen volgens de wet geen voorbehouden handelingen uitvoeren; dit is strafbaar. De enige uitzondering is wanneer iemand opdracht en instructie krijgt van iemand die wel bevoegd is om voorbehouden handelingen uit te voeren. Dus als er bijvoorbeeld een arts aan de telefoon is om dit te begeleiden.

Het toedienen van medicijnen (zolang dit niet via injectie gaat) is geen voorbehouden handeling, en mag dus ook door pedagogisch medewerkers worden gedaan. Hierbij is het echter wel belangrijk om dit zorgvuldig en volgens dit protocol te doen.

4. toedienen geneesmiddelen op locatie

stappenplan toediening geneesmiddelen

Geneesmiddelen worden daar waar mogelijk door ouders zelf toegediend. Als dit niet mogelijk is kan een geneesmiddel tijdens opvanguren door pedagogisch medewerkers worden toegediend. Dit kan alleen als het dagelijkse ritme van de groep en een goede zorg voor de overige kinderen niet wordt belemmerd en onderstaande stappen worden gevolgd. Deze stappen gelden voor zowel reguliere geneesmiddelen als homeopathische middelen:

1. **Check** of het geneesmiddel aan de volgende punten voldoet:
 - a. Het geneesmiddel zit in de verpakking met originele bijsluiters en eventuele sticker met doktersvoorschrift van toediening.
 - b. Het geneesmiddel is voorgeschreven op naam van het betreffende kind.
 - c. De houdbaarheidsdatum van het geneesmiddel is nog niet verstreken.
 - d. Een geneesmiddel is bij voorkeur eerst thuis door ouders toegediend
 - e. Het geneesmiddel is in Nederland erkend: te herkennen aan een code op de verpakking:
 - Reguliere medicijnen: RVG+volgnummer
 - Homeopathische middelen: RHV+volgnummerIndien ouders/verzorgers vragen een medicijn toe te dienen dat niet aan bovenstaande eisen voldoet, wordt altijd overleg gepleegd met de ouders, locatiemanager en eventueel de regionale GGD.
2. **Ouders geven toestemming** voor toediening door middel van de "overeenkomst toediening geneesmiddelen". Op dit formulier worden ook de instructies voor het toedienen vastgelegd.
3. **Bewaar het geneesmiddel** volgens voorschrift en buiten bereik van kinderen.
4. **Toedienen van het geneesmiddel** gebeurt door geïnstrueerde vaste pedagogisch medewerkers (en dus niet door invalkrachten of stagiaires).
5. **Toediening wordt geregistreerd**. Wanneer het geneesmiddel is toegediend wordt hier een aantekening van gemaakt op de "Aftekenlijst toediening geneesmiddelen"
6. **Formulieren worden opgeslagen**. Wanneer de medicatie niet meer toegediend hoeft te worden dan worden de "Overeenkomst toediening geneesmiddelen" en "Aftekenlijst toediening geneesmiddelen" opgeslagen in het kinddossier.

Pedagogisch medewerkers dienen alleen volgens deze stappen geneesmiddelen toe en nooit op eigen initiatief.

Zelfzorgmiddelen op locatie

De enige zelfzorgmiddelen waarvoor geen formulier voor hoeft te worden ondertekend zijn de volgende zelfzorgmiddelen die op locatie aanwezig zijn:

- o zalf tegen schrale billen (bijvoorbeeld sudocrème)
- o zalf tegen jeuk/pijn na insectenbeten
- o 'vallen-en-stoten'-zalf
- o Zonnebrandcrème

Paracetamol

Paracetamol neemt een speciale plek in onder de zelfzorgmiddelen. Met het gebruik van paracetamol ontstaat het risico dat symptomen onderdrukt worden wat tot koortsstuipen of een foute inschatting van de ernst van de ziekte kan leiden.

Het toedienen van paracetamol is daarom alleen toegestaan op recept van de (huis)arts.

handelswijze bij calamiteiten

Bij calamiteiten met een geneesmiddel/zelfzorgmiddel (bijvoorbeeld: de toediening mislukt of gaat verkeerd; het kind reageert niet goed op het medicijn) wordt er gehandeld volgens het Protocol Ongevallen en Registratie. Calamiteiten met geneesmiddelen/zelfzorgmiddelen worden afhankelijk van de situatie behandeld als niet spoedeisende ongevallen of spoedeisende ongevallen.

5. voorbehouden/risicovolle handelingen op locatie

In uitzonderlijke gevallen vragen ouders pedagogisch medewerkers medische handelingen uit te voeren die volgens de Wet BIG vallen onder de voorbehouden handelingen (zie hoofdstuk 1). Pedagogisch medewerkers voeren in principe geen voorbehouden handelingen uit. Hieronder staat beschreven hoe er met verschillende situaties wordt omgegaan.

kinderen met diabetes

Er zijn verschillende vormen van diabetes. Ook de behandeling, soort en wijze van toediening van medicijnen (tabletten, injecties, insulinepomp) is verschillend. Het geven van injecties of vingerprikjes om het glucosegehalte te meten, valt onder de 'voorbehouden handelingen'. Bij voorkeur laat Smallsteps deze handelingen op het kinderdagverblijf alleen uitvoeren door zelfstandig bevoegden (bijvoorbeeld door een medewerker van de thuiszorg of een wijkverpleegkundige) of de ouders zelf.

anafylaxie en het gebruik van de auto-injector

Sommige kinderen met een ernstige allergie lopen het gevaar om in een anafylactische shock te raken, als zij in contact komen met de allergene stof. Dit is levensbedreigend. Een arts kan voor zo'n kind een 'adrenaline auto-injector' (beter bekend als de 'epi-pen' of 'anapen') hebben voorgeschreven, voor het geval dit kind in een anafylactische shock dreigt te raken.

Het gebruik van de auto-injector valt *niet* onder voorbehouden handelingen en mag dus door pedagogisch medewerkers worden uitgevoerd. Omdat het een ingewikkelde handeling is dient er hierbij wel volgens strikte afspraken gewerkt te worden.

Wanneer een auto-injector is voorgeschreven werkt men als volgt:

1. **Ouders melden** wanneer een arts een auto-injector heeft voorgeschreven
2. **Vaste pedagogisch medewerkers en locatiemanager** dienen goed geïnstrueerd te worden over hoe de injector gebruikt wordt
3. **Afspraken worden vastgelegd** in "Formulier anafylaxie". Het gaat hierbij onder andere om:
 - a. wie geïnstrueerd is over de werking van de injector
 - b. wie deze instructies heeft gegeven
 - c. hoe de injectie gegeven moet worden (met bijvoorbeeld een tekening erbij).
 - d. waar de auto-injector ligt
 - e. wanneer er geprikt moet worden
 - f. dat de ouder/verzorger verantwoordelijk is m.b.t. de houdbaarheid van het geneesmiddel
 - g. hoe gehandeld dient te worden in het geval van uitstapjes
4. **Bij een aanval** wordt volgens instructies de injector gebruikt
5. **Na toediening** wordt direct 1-1-2 gebeld en worden ouders op de hoogte gesteld
6. **De hulpdiensten worden geïnformeerd** door personeel over de allergie en de toegediende medicatie

Iemand van het Nederlands Anafylaxis Netwerk kan informatie verzorgen en eventueel een informatieavond organiseren. Voor informatie: www.anafylaxis.nl. Ook kan contact opgenomen worden met de huisarts of GGD. Onder begeleiding kan bijvoorbeeld instructie met een oefenpen worden gegeven.

koortsstuipen en rectiole

Bij een kind met koorts kunnen plotseling heftige trekkingen optreden aan beide armen en benen. Dit verschijnsel wordt een koortsstuip genoemd. Soms houdt het kind even op met ademen. Deze trekkingen kunnen enkele minuten duren en gaan vanzelf over. Daarna kan het kind vaak een beetje suf zijn, nog een tijdje huilen of onrustig zijn. Een koortsstuip komt het meest voor bij kinderen in de leeftijd van drie maanden tot vijf jaar. Een koortsstuip kan ontstaan bij een snelle stijging van de lichaamstemperatuur en kan optreden voordat de koorts is opgemerkt.

De huisarts kan voor kinderen die eerder een koortsstuip hebben gehad Diazepam voorschrijven. Diazepam wordt met een rectiole toegediend. Een rectiole is een kleine tube met vloeibaar medicijn erin, dat in de anus wordt leeg geknepen. Het toedienen van diazepam met een rectiole is geen voorbehouden handeling en mag dus door pedagogisch medewerkers worden uitgevoerd. Ook hierbij moet er wel volgens strikte afspraken gewerkt worden.

Wanneer Diazepam door een huisarts is voorgeschreven werkt men als volgt:

1. **Ouders melden** wanneer een arts diazepam heeft voorgeschreven
2. **Vaste pedagogisch medewerkers en locatiemanager** dienen goed geïnstrueerd te worden
3. **Afspraken worden vastgelegd** in "Formulier koortsstuipen". Het gaat hierbij onder andere om:
 - a. wie geïnstrueerd is over de werking van de rectiole
 - b. wie deze instructies heeft gegeven
 - c. hoe de injectie gegeven moet worden (met bijvoorbeeld een tekening erbij).
 - d. waar de rectiole ligt
 - e. wanneer het geneesmiddel toegediend moet worden
 - f. dat de ouder/verzorger verantwoordelijk is m.b.t. de houdbaarheid van het geneesmiddel
 - g. hoe gehandeld dient te worden in het geval van uitstapjes
4. **Bij een aanval** wordt volgens instructies de rectiole gebruikt
5. **Na toediening** wordt uit voorzorg direct 1-1-2 gebeld en worden ouders op de hoogte gesteld

6. Checklist voor zelfbeoordeling

Onderwerp	Ja / nee
Ik weet wat ik moet doen wanneer een kind ziek wordt op het dagverblijf	
Ik weet waar ik informatie kan vinden over infectieziekten	
Ik ken de overeenkomst toediening geneesmiddelen en weet hoe en wanneer dit ingevuld moet worden	
Ik ken het formulier afspraken koortsstuipen en weet hoe en wanneer dit ingevuld dient te worden	
Ik ken het formulier afspraken anafylaxie en auto-injector	
Ik weet wanneer ik paracetamol mag toedienen aan een kind	
Ik weet dat ik bij twijfel over een medische handeling in overleg ga met mijn locatiemanager	
Ik weet dat er geen afspraken zijn over de hoogte van de koorts en het weren van een kind op het dagverblijf	